

וְכֵן הָאִשָּׁה מְחַבְרֶתָּה כְּכָרוֹת - והמשנה מחדשת בזה, שאין אומרים שכיין שנשים קפדניות הן, גם בלשון שאילה יש לחשוש שזמא יבואו לכתוב, כשם שחוששים באנשים בלשון הלואה (תוס' ר"ד; ריטב"א). או לאידך גיסא, שגם לאשה מותר דוקא בלשון שאלה, אבל בלשון הלואה יש לחשוש שזמא תכתוב שטר, אע"פ שאין דרך הנשים לכתוב שטר (ריטב"א).

מְנִיחַ טְלִיתוֹ אֶצְלוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבוֹן לְאַחֵר שֶׁבֶת - ולא בשבת, שנאמר (ישעיה נח, ג) 'ממצוא חפצך ודבר דבר' (מאיר, ע"פ גמ' להלן קג, א).

ואינו משכון גמור, שהרי אסור להניח משכון בשבת, אלא מייחד לו טליתו כדי שיטמוך בדעתו שישלם לו (רשב"א וריטב"א כתובות ז, א). ויש שפירש שהוא משכון גמור, והותר מפני צורך השבת (מג"א שז, יד, ומחצית השקל שם בדעתו).

גְּמָרָא. הַשְּׂאִילֵנִי לֹא אֶתִי לְמַקְתָּב הַלּוּיִנִי אֶתִי לְמִקְתָּב - לשון 'הלויני' משמע לזמן מרובה, שסתם הלואה [-שלא פירש זמן פירעונה] לשלשים יום (מכות ג, ב), ושזמא יבוא המלוה לכתוב על פנקסו שלהוה, כדי שלא ישכח. אבל שאלה היא לזמן מועט, ולכן כשמלווה בלשון זו אינו חושש שישכח, ולא יבוא לכתוב על פנקסו (רש"י, תוס' ד"ה שואל וריטב"א בדעתו; רמב"ן; רשב"א; ח' הר"ן). ויש שהוסיף, שבלשון 'הלויני' אסור אפילו אמר לו הלויני על מנת שאחזיר לך כל זמן שתמצא, מכיון שאין דרך המלוה לדחוק את הלוה קודם שיעברו שלשים יום, ושזמא יבוא לכתוב שלהוה לו (רשב"א).

ויש שפירשו, שגם סתם שאלה היא לשלשים יום, אלא שכיין שבשאלה החפץ עצמו חוזר למשאל, והשואל רואה אותו כל זמן השאלה, אין המשאל חושש שישכח להחזיר לו, ואין חשש שיבוא לכתוב, אבל בהלוואה, המעוה שהלוה אינו חוזרות למלוה, אלא מעות אחרות, והמלוה חושש שישכח, ולכן יש לחשוש שיבוא לכתוב (ע"פ תוס' ד"ה שואל, ורשב"א בשם בעל העיטור).

■ להלכה, השואל דבר מחבירו לא יאמר לו 'הלויני', שמשמע לזמן מרובה ויש לחשוש שזמא יכתוב המלוה לזכרו, אלא יאמר לו 'השאלני', ששאלה זמן השבתה לאלתר ואין חשש שזמא יכתוב [כדעת רש"י]. ואם אינו מאמינו, יניח אצלו משכון, ודוקא בזה מותר לתת משכון, מפני שהוא צורך השבת [כדעת המג"א] (שו"ע אורח שז, יא, ומש"ב שם, וראה שם פרטים נוספים).

הַלֵּכָה מְחַזְרִין אֶת הַשֶּׁבֶר - ושמואל גרס במשנה 'מחזירין', ולכן פסק כך להלכה (רש"י; ריטב"א בפי' ראשון). ויש שפירש, ששמואל קיבל מרביתו שהמשנה שנויה כדעת יחיד, ולדעת חכמים מותר להחזיר את השבר, ולכן פסק להלכה כמותם (ריטב"א בפי' שני).

וטעם ההיתר להחזיר את השבר, מפני שאם יחכה עד לאחר השבת, יש בכך סכנת אבר (ריטב"א; ר"ן לט, ב מדפי הר"ף; וראה גם מגיד משנה שבת ו, ט בדעת הרמב"ם שם, וכן בהשגת הראב"ד שם, ורמב"ם שם ב, י), והחזרת השבר איסורה מדרבנן, ובמקום סכנת אבר התירו איסור דרבנן (ר"ן שם).

ויש שלמד מכאן, שעצם שיצאה ממקומה, מותר להחזירה (ב"י שכת ד"ה ועצם, בדעת הטור שם). ויש שחילק, שדוקא עצם שנשברה מותר להחזירה, אבל עצם שיצאה ממקומה אסור, והביא לכך ראיה מדברי רב יוסף להלן שמי שנפרקה ידו [-שיצאה ממקומה], אסור להחזירה (מג"א שם, נא, וראה ביאור הגר"א שם).

■ להלכה, יש שסובר שעצם שנשברה או שיצאה ממקומה מותר להחזירה [כדעת הטור] (שו"ע שם, מז). ויש שסובר שדוקא עצם שנשברה מותר, אבל אם יצאה ממקומה אסור [דעת המג"א] (משנ"ב שם, קמה). ויש שחילק, שעצם שיצאה ממקומה לגמרי, נחשב כסכנת אבר, ומותר להחזירה, ועצם שלא יצאה ממקומה לגמרי, אסור להחזירה (משנ"ב שם, בשם שלחן עזי' שטים, וראה שם ובהערות במהד' דרשו פרטים נוספים).

פרק עשרים ושלשה - שואל

מְשֻׁנָּה. שׂוֹאֵל אָדָם מִחִבְרוֹ כִּדֵּי שָׁמֶן - לא מדובר בשאלה ממש, שהרי שאלה היא בדבר החוזר בעין וכאן אינו מחזיר את אותם הכדים שלקח, ואף לא בהלוואה ממש, שהרי בהלוואה צריך להחזיר מאותו מין שלוה, וכאן יכול להחזיר דמים, כמבואר בהמשך המשנה 'ועושה עמו חשבון', אלא מדובר שקונה ממנו בהקפה, ואסור לומר בלשון מקח, כדי שלא יראה כמקח וממכר, ואף בלשון הלואה אסור, שזמא יבוא לכתוב שטר (תוס' ר"ד; ריטב"א בשמו).

ודקדק התנא לומר 'כדי יין וכדי שמן', להשמיענו שדוקא בכדים מלאים יין או שמן מותר, מפני צורך השבת, אבל בדבר אחר אסור (שבת של מ', וכע"ז ברשב"א; וראה גם משנ"ב שז, מז).

המשך מעמוד קמז:

מאליהם כשהם מלופפים (רמב"ן לעיל קכג, א). [ג] וביישור אבריו בידיים נחלקו אמוראים. ולדעת ראשונים אלו אין הבדל בין יום הלידה לימים שלאחריהם (ראה רש"י לעיל קכג, א ו-קכט, ב, וראה ביאור הגר"א שם, ג, וראה שם שרש"י כאן חזר בו).

■ להלכה, [א] החזרת חוליה שהתפרקה מהשדרה, ביום הלידה יש לצדד להקל, ולאחר יום הלידה אסור [וכדעת רש"י] (משנ"ב של, לד), ועל ידי ליפוף בגדים, נחלקו הפוסקים (ביאה"ל שם, י). [ב] ליפוף תינוק בבגדים שלא יתעקמו אבריו, מותר (שו"ע שם, י), וכן מותר לעשות כן כדי שיתיישרו אבריו (משנ"ב שם, וראה שם פרטים נוספים), ויש להקל בזה אפילו לאחר יום הלידה [ראה שעה"צ שם, יז]. [ג] ליישר אברי הולד מותר (שו"ע שם, ט) רק ביום הלידה, ויש מתירים גם לאחר יום הלידה [וכדעת הראשונים], ויש להקל כמותם (משנ"ב). וראה שם בהערות למשנ"ב מהד' דרשו, פרטים שונים הנהוגים בזמננו בתיקון הגוף).

וְאֵין עוֹשִׂין אֶפִּיקָטוּזִין וְכוּ' אֶבֶל בֵּינָה מוֹתֵר, שהוא דרך שינוי (לבוש אורח שכת, לט). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע שם).

אֵף בַּחוּל אֶסּוּר מִפְּנֵי הַפֶּסֶד אוֹכְלִין - שהוא מפסיד את האוכלים שבמעיו, שהוא נעשה רעב וחוזר ואוכל (רש"י), אבל מותר לגרום להקאה לצורך רפואה ולהרגעת צער הגוף מאכילה יתרה (רי"ף). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע שם).

הָתָם בְּחוֹמְרֵי שְׂדֵרָה דְּמִיחֻזִּי כְּבוֹנָה, שיש שני אופנים של טיפול בתינוק: [א] החזרת חוליה שהתפרקה מהשדרה, אסורה לאחר יום הלידה, וביום הלידה מותרת. [ב] יישוב אברי הוולד מותר גם לאחר יום הלידה (רש"י; רא"ש), ויש אמוראים שאוסרים גם בזה לאחר יום הלידה (ראה ביאור הגר"א אורח שז, ז). ויש ראשונים המחלקים לשלשה אופנים: [א] החזרת חוליה שהתפרקה מהשדרה, אסורה. [ב] יישור אבריו על ידי ליפוף בבגדים מותר [משום שאינו מיישר בידיים את האברים, אלא גורם להם להתיישר